

FARKAS ESZTER¹ – BÖCSKEI BALÁZS² – SZABÓ ANDREA³

EGY AZ ORSZÁG, HA VAKCINA, KETTŐ, HA TUDOMÁNY

Tudomány- és vakcinaszkepticizmus az ideológiák és a pártos polarizáció tükrében Magyarországon

<https://doi.org/10.18030/socio.hu.2022.2.24>

ABSZTRAKT

A koronavírus-járvány és az azzal járó egészségügyi és gazdasági válság negatív következményeinek enyhítése érdekében az egyik elsődleges eszköz a kormányok számára a lakosság minél magasabb arányú átoltottságának elérése. A vonatkozó diskurzusok azonban rendkívül átpolitizálódtak, különösen azokban az országokban, ahol a pártos polarizáció szintje a vélemények és médiadiskurzusok kapcsán olyan magas, mint az általunk vizsgált Magyarországon. Továbbá, ahogy arra korábbi, főként egyesült államokbeli vizsgálatok rámutatnak, a tudomány iránti általános bizalmat az egyének politikai ideológiai irányultsága is jelentősen meghatározhatja – a konzervatív ideológiát vallók vagy magukat annak tekintők nagyobb eséllyel kérdőjelezik meg a tudományos eredményeket.

Tanulmányunkban két kérdést vizsgálunk: egyrészt, hogy a magyar állampolgárok ideológiai irányultsága és pártos kötődése befolyásolja-e a tudomány iránti bizalmukat általánosságban, valamint hogy ugyanezen tényezők milyen szerepet játszanak abban, képesnek tartják-e a tudomány képviselőit a Covid–19 elleni vakcinák hatékony kifejlesztésére. Az online reprezentatív kérdőíves vizsgálat eredményei szerint minél konzervatívabbnak vallja magát valaki, annál nagyobb eséllyel szkeptikus mindkét kérdést illetően, a kormányt és ellenzéket támogatók között viszont nincs különbség a tudomány hatékony vakcinafejlesztési képességének megítélésében. Utóbbi jelenség, hogy a kormánypárti szavazók ebben az értelemben nem térnek el az ellenzékietől, vélhetően a kormány oltásra buzdító intenzív kampányával magyarázható, illetve hogy a kormány az átoltottság kérdését erőteljes legitimációs eszköznek tekintette a kormányzati válságkezelésről való kommunikáció során.

Kulcsszavak: tudományszkepticizmus, vakcinaszkepticizmus, ideológia, pártos polarizáció, koronavírus

1 PhD jelölt, CEU Doctoral School of Political Science. A TK PTI tudományos segédmunkatársa.

2 Politikatudós, a TK PTI tudományos segédmunkatársa, a Milton Friedman Egyetem egyetemi adjunktusa, az IDEA Intézet igazgatója.

3 Szociológus, politikatudós, a politikatudományok doktora. A TK PTI tudományos főmunkatársa, az ELTE ÁJK egyetemi adjunktusa.

VACCINES UNITE, SCIENCE DIVIDES

Science and vaccine scepticism in terms of ideologies and partisan polarization in Hungary

ABSTRACT

In order to mitigate the negative consequences of the coronavirus pandemic and the related crisis, governments should inter alia facilitate the willingness to be vaccinated. However, related discussions became politicized, especially in countries with extremely high levels of partisan polarization in opinions and media discourses, as in Hungary, which is the selected case of our study. Moreover, as previous research mainly from the United States shows, general trust in science is also influenced by the ideological alignment of individuals – people with conservative identification are more likely to question scientific results.

We examine two main questions in our study: first, whether the ideological orientation and partisan alignment of Hungarian citizens influence their general trust in science, and second, whether the same factors influence their view of scientists' ability to develop effective vaccines against the coronavirus. According to the results of the representative online survey, the more conservatively citizens identify, the more likely that they will be sceptical in terms of both questions. However, there are no significant differences between government and opposition supporters regarding the ability of scientists to develop effective vaccines. This latter phenomenon, namely that government and opposition supporters do not differ in this regard, is most probably due to the government's intensive campaign encouraging vaccination, as well as the government's use of vaccination rates as a source of legitimacy regarding the effectiveness of its crisis management.

Keywords: science scepticism, vaccine scepticism, ideology, partisan polarization, coronavirus

EGY AZ ORSZÁG, HA VAKCINA, KETTŐ, HA TUDOMÁNY

TUDOMÁNY- ÉS VAKCINASZKEPTICIZMUS AZ IDEOLÓGIÁK ÉS A PÁRTOS POLARIZÁCIÓ TÜKRÉBEN MAGYARORSZÁGON

BEVEZETÉS

A koronavírus-járvány válság exogén sokk jellege (Illés–Körösényi–Gyulai 2020) nem csak a politikai rendszerekre, hanem a vakcina mint elsődleges válságkezelő eszköz percepciójára is jelentős hatással volt. A politikai cselekvésre jellemző kontingencia a vírus generálta helyzetben különösen jelentős bizonytalansággal terhelt, a vakcinák gyors kifejlesztése, hagyományos engedélyezési eljárásokon túli alkalmazása, az egyes vakcinatípusokkal kapcsolatos nagy mennyiségű és gyakran egymásnak ellentmondó hírek és információk növelték a velük szembeni bizalmatlanságot a társadalomban. Ugyanakkor a koronavírussal és a vakcinákkal járó kivételes helyzet gyors döntéseket és azonnali cselekvéseket várt el a kormányzatoktól. Az exogén sokk további velejárója, hogy a politikai intézmények legitimitása, az azokkal kapcsolatos bizalom megőrzése elsődleges, ezek elvesztése tovább mélyíti a válságot. Az intézményi bizalom magasabb foka mind az egyes intézkedések (pl. maszkviselés vagy távolságtartás), mind a járványkezelés hatékonyságának megítélését jelentősen befolyásolja (Lieberoth et al. 2021). A politikai vezetőknek egy ilyen helyzetben nem lehet más céljuk, mint a kontingencia és a bizonytalanság csökkentése, a bizalmi környezet erősítése (Körösényi–Illés–Metz 2017:18). Ez különösen kihívás olyan politikailag szélsőségesen polarizált országokban, mint Magyarország, mellyel a későbbiekben foglalkozunk. Mivel a szakirodalomban a pártosság és polarizáció mérésének számos módszertani megközelítése létezik, ennek megfelelően ezek mértékében sincs teljes tudományos konszenzus. Abban azonban igen, hogy a pártos polarizáció tekintetében európai demokráciákat meghaladó – ebben az összehasonlításban visszatekintve is – Magyarország az egyik legpolarizáltabb besorolással bír (Körösényi 2012, Palonen 2009, Patkós 2019).

Mint arra Patkós Veronika a politikai polarizáció és a gazdasági sikertelenség összefüggéseit taglaló tanulmányában is utalt, a polarizáció kapcsán megkülönböztethetünk törvényhozási, szakpolitikai, érzelmi, ideológiai és kapcsolati polarizációt (Patkós 2015:30). Ha az ideológiai polarizáció alapján vizsgálódunk, a leggyakrabban használt mérési mód a bal-jobb skálán történő elhelyezés, besorolás. Körösényi András *A politikai polarizáció és következményei a demokratikus elszámoltathatóságra* című tanulmányában is arra a megállapításra jutott, hogy Magyarországon a rendszerváltás óta az előbbi bal-jobboldal fogalmiság mellett a liberális-konzervatív a további leggyakrabban használt fogalompár – a továbbiakban a tanulmány is ez utóbbi nyomán és alapján is vizsgálódik (Körösényi 2012:3). A polarizáció egyik fontos jellemzője, hogy a támogatott párt álláspontja az egyes közpolitikai kérdésekben jelentős mértékben meghatározza szavazóik véleményét. A Patkós Veronika által megfogalmazott pártos polarizáció fogalma – visszanyúlva a pártidentitás-elmélethez – a választók közpolitikai preferenciát nem adottnak tekinti, hanem a pártkötődést tekinti minden álláspont vagy vélemény alapvető meghatározójának, azaz a közpolitikai preferenciákat – így például egy-egy vakcina megítélését – is a pártidentitással magyarázza (Patkós 2015:31).

Amennyiben elfogadjuk, hogy a vakcinák számítanak az elsődleges válságkezelő eszköznek a koronavírus esetén, a tudomány iránti bizalom és az abban szerepet játszó politikai ideológiai és pártkötődésre vonatkozó

attitűdök rendkívüli módon meghatározók a válságkezelésben, éppen ezért részletes vizsgálatra érdemesek. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy utóbbiak kizárólagos szempontok lennének a vakcinák megítélését illetően. Ismert, hogy a tudományt elutasító nézetek és a tudományos ismeretek hiánya közötti kapcsolat erősíti a hamis hiedelmek kialakulását, ahogyan bizonyított hatás van az oktatás minősége (természettudományos ismeretek átadásának hangsúlya) és az oltás- vagy vírustagadók relatív száma között (Miller 2020).

Az egyesült államokbeli vonatkozó kutatások évtizedekre visszamenőlegesen és konzisztensen rámutattak a republikánus szavazók tudománnyal szembeni szkepszisére, bizalmatlanságára. A klímaválsággal, valamint a tudomány általános jelentőségével kapcsolatos szkepszisen túl az amerikai konzervatívok a koronavírus-járványt illetően is jóval kisebb arányban mutatnak aggodalmat a liberális szavazókkal szemben (Conway et al. 2021), illetve kevésbé tartják szükségesnek a koronavírus-járvány kapcsán bevezetett kormányzati intézkedéseket is (Cakanlar–Trudel–White 2020). Cakanlar és munkatársai ezen felül arra is rámutattak, hogy ezen meggyőzések mögött sokkal inkább politikai, mint tapasztalati érvek állnak. Másképpen fogalmazva: nem mutatható ki, hogy a konzervatív gondolkodásúak bármilyen oknál fogva jobban ki lennének téve a koronavírus egészségügyi vagy gazdasági kockázatainak, következményeinek. Arra vonatkozóan is születtek kutatások, hogy a republikánus érzelmű szavazók nagyobb eséllyel osztanak meg olyan tartalmakat a különböző közösségimédia-felületeken, amelyek a koronavírus-járvány jelentőségének kisebbítésével élnek, vagy éppen összeesküvés-elméletekkel magyarázzák a vírus jelenségét (Calvillo et al. 2020, Havey 2020). A koronavírus-járványról alkotott vélemények kapcsán viszont a média polarizáló hatását a vonatkozó kutatások nem igazolták (pl. Myers 2021), így – szemben a napi hírfogyasztás forrásaival és tartalmával – a véleménypolarizáció mögött jelen esetben mélyebben gyökerező meggyőzések állhatnak.

A témában született kutatások jelentős része azonban az amerikai kontextust vizsgálta, az európai polarizált országokban tapasztalható tudományszkeptikus attitűdökről egyelőre kevesebb tudásunk van. A fentiekből következően kutatásunk fókuszában a magyar állampolgárok ideológiai irányultsága, pártos kötődése és a tudományba vetett hitük közötti összefüggések feltárása állt. Utóbbi tényező vizsgálatakor szétválasztottuk a tudományról való általános vélekedést attól, hogy mennyiben tartják képesnek a tudományt a Covid–19 elleni vakcinák hatékony kifejlesztésére.

Tanulmányunkban elsőként bemutatjuk a politikai ideológia, pártos polarizáció és a tudománnyal szembeni bizalom közötti összefüggések mögötti elméleti megfontolásokat, illetve a vonatkozó – főként amerikai egyesült államokbeli – kutatási eredményeket. Ezt követően prezentáljuk kutatási kérdéseinket, melyeket egy online reprezentatív kérdőíves kutatás segítségével válaszolunk meg, amely a koronavírus-járvány második hulláma idején zajlott Magyarországon. Az eredmények részletes értelmezésére és a következtetések levonására a tanulmány záró fejezetében kerül sor.

TUDOMÁNSZKEPTICIZMUS ÉS POLITIKAI IDEOLÓGIÁK

Az intézményekkel szembeni és a tudományos eredményekbe vetett bizalom kulcskérdés a vakcinák hatékonyságának megítélése szempontjából, ugyanakkor a hatékonynak tekintett válságkezelési percepció is járhat együtt alacsony vakcinabizalommal (Figueiredo–Larson 2021). Nyilván az általános tudományszkepticizmus és a vonatkozó kulturális hatások befolyásolják az egyes nemzetállami vélekedéseket, hiszen a védőoltásokra vonatkozó diskurzusok is tágabb, általánosabb politikai és társadalmi diskurzusokba ágyazódnak. Ebben a tekintetben a társadalmi és politikai polarizációra ráerősítő kommunikációnak és az ebben a témában megjelenő médiatartalmaknak különösen nagy szerepük van. Egy a koronavírus-járvány kapcsán Brazíliában végzett kutatás világított rá arra, hogy a vírusszkeptikus elnök, Jair Bolsonaro követői nem csak kevésbé informáltak a vírusról és a járványról, hanem könnyebben is fogadják el a vírusra vonatkozó összeesküvés-elméleteket (Gramacho et al. 2021). Egyes populistának tekintett kormányok általános járványrelativizáló hatásának jellemzője mellett, mások potenciálisan nagyobb valószínűséggel túlozzák el a fenyegetést, hogy ezáltal a szükséges, alapvetően nem indokolt vészhelyzeti hatásköröket biztosítsanak maguknak. Teszik ezt annak érdekében is, hogy kommunikációjukban a „nép”, mint sértett fél képét keltsék, mellyel szemben állnak az „elitek”, úgymint a szakértők, a gyógyszergyárak vagy szupranacionális intézmények, mint például az Egészségügyi Világszervezet (WHO). Ennek következtében követők kevésbé veszik komolyan a szakértők által előírt egészségügyi óvintézkedéseket, ezzel is erősítve a tudományszkepticizmust (Bayerlein et al. 2021). Jonathan Kennedy (2019) már egy COVID–19-járvány előtti vizsgálódásában kimutatta, hogy a populista pártokra jellemző intézménykritika, mely úgy a politikai, mint a tudományos közösségekkel szemben megmutatkozik, hatással van ezen pártok követőinek vakcinákkal kapcsolatos bizalmatlanságára.

Azonban a szakirodalomban az Amerikai Egyesült Államok példáján számos olyan eredmény született, melyek túlmutatnak a republikánusokra és demokratákra általában is jellemző tudománykritikus, illetve tudománypártoló állásponton (Bauer–Petkova–Boyadjieva 2000, Gauchat 2012). Korábbi kutatások elsősorban a konzervatívok tudományszkepticizmusára világítanak rá, és mindezt az utóbbi években felerősödő, a klímaváltozással és -válsággal kapcsolatos vélemények alakulásában is igazolva látjuk. Míg a demokraták (valamint a magasabb iskolázottságúak) körében a tudományos konszenzus elfogadása illeszkedik személyes meggyőződésükkel, addig a konzervatívok és republikánusok kevésbé fogadják el a globális felmelegedésről szóló tudományos diskurzusokat és bizonyítékokat, valamint a tudományos eredményeket általánosságban (Dunlap–McCright–Yarosh 2016). Meg kell jegyezni, hogy az amerikai republikánus agytrösztvilág is termel erre vonatkozó publikációkat, 1972 és 2005 között megjelent klímaszkeptikus könyvek 92%-a ezekből a műhelyekből került ki (Jacques–Dunlap–Freeman 2008).

A pártosságból fakadó véleménykülönbségek a járvány előrehaladtával az Egyesült Államokban csak növekedtek, mindez a beoltottsági arányokban is visszaköszött. A Donald Trump-féle vírusszkepticizmus a rá szavazók körében a Biden-szavazókéhoz képest egyre kisebb oltási hajlandósággal járt (Kates–Tolbert–Orgera 2021). Magyarországon a polarizáció jelentős az egyes vakcinák megítélését illetően is. Egy 2021 márciusi felmérés szerint, míg a kormánypárti szavazók a kínai Sinopharm és az orosz Szputnyik vakcinatípusokkal szemben is bizalommal voltak, addig az ellenzéki szavazók jóval szkeptikusabbak voltak e két vakcinatípussal szemben (Policy Solutions 2021). Ennek magyarázata a már korábban is említett, Magyarországon kiemelkedően magas pártosság, amely a politikai alrendszer teljes spektrumában érezteti a hatását. A kormányzó párt „keleti nyitás” politikája a vakcinadiplomáciában is gyakorlatot nyert, míg az ellenzéki pártok és követők inkább elkötelezettek a „nyugati” megoldások és intézményi javaslatok felé. A járvány és annak kezelése – így az ahhoz kapcsolódó politikai kommunikáció is – világszerte folyamatosan politizálódott át (Hart–Chinn–Soroka 2020), és

a várakozásoknak megfelelően alakult az egészségügyi rendszer felkészültségének, a járvány kezdeti szakaszára vonatkozó kormányzati válságkezelésnek vagy éppen a keleti-nyugati vakcinák megítélésének kérdése is (Policy Solutions 2021).

A koronavírus-járvány kezelésére vonatkozó intézkedések megítélését az Amerikai Egyesült Államokra jellemző magas fokú affektív polarizáció oly mértékben torzítja, hogy előbbieket kizárólag a Trump-adminisztráció támogatásának és elutasításának tükrében ítélik meg (Druckman et al. 2020). Magyarország – amely az extrém pártos polarizáció tankönyvi példája – esetében is hasonló jelenséget rögzíthetünk: a 2020 márciusa végén publikált eredmények alapján a kormánypárt, a Fidesz–KDNP szavazói – szemben az összes többi választói csoporttal – az egészségügyet a koronavírus-járvány kezelésére felkészültnek látták, és úgy gondolták, hogy a kormányzati tájékoztatási politika megfelelő, az egészségügy pedig elegendő kormányzati támogatást kap. Jól mutatja a kormány–ellenzék polarizáció mértékét, hogy ez utóbbi kérdést illetően egy felmérés szerint minden huszadik ellenzéki értett egyet a kormánypárti szavazókkal (Euronews 2020).

Vonatkozó kérdőíves kutatások szerint Magyarországon 2020 decemberében – a járvány második hulláma során – jelentős, majdnem 50% volt azoknak az aránya, akik egyáltalán nem kívánták beoltatni magukat (Azonnali 2020). Mindez annak tükrében különösen jelzésértékű, hogy bár a magyar társadalomban régiós szinten is magas a védőoltások általános elfogadottsága (Wellcome Global Monitor 2018), mégis a társadalom 20%-át jellemzi általános tudományскеpticizmus és oltásellenesség (Political Capital 2018). A Központi Statisztikai Hivatal 2020. november végétől kezdve rendszeresen tette közzé a KSH Heti Monitor elnevezésű jelentését, amely a COVID–19 elleni oltásokra is rákérdezett (KSH 2020). A 2020. december 21-i jelentés szerint mindössze minden hatodik-hetedik megkérdezett volt biztos benne, hogy beoltatná magát. Az oltásokkal kapcsolatos bizalom érdemi növekedése és az oltások szükségességének elismerése a járvány harmadik, rendkívül nagy halálozási mutatókkal együtt járó felfutásának következményének tekinthető. 2021. május végére, az oltások elutasítása 15–16%-ra csökkent. Az oltásokkal kapcsolatos bizalmatlanságra a 2020. év végén az is ráerősített, hogy az akkor még tesztelés alatt lévő vakcinákkal kapcsolatban kevés volt a közvetlen tapasztalat, tudományos eredmény és nyilvánosan elérhető információ, visszacsatolás (Nardi–Troiano 2021).

A magyar társadalom oltásokkal kapcsolatos attitűdjeit erősen befolyásolhatta, hogy a kormány az Európai Unióban egyedülként diverzifikálta az elérhető vakcinák körét és különböző kísérleti vakcinákat is beszerzett: 24 millió adag nyugati oltóanyag mellett 7 millió adag keleti vakcinát is rendelt (a kínai Sinopharm, illetve az orosz Szputnyik oltóanyagokat (koronavirus.gov.hu 2021), amelyek hivatalos uniós elfogadása a tanulmány befejezéséig sem történt meg egyértelműen. Magyarország az EU-ban Málta után másodikként érte el az 50%-os átoltottságot, de azt követően lényegesen lelassult az átoltottság növekedési üteme, olyannyira, hogy 2021. szeptember elején már csak az uniós mezőny közepén helyezkedett el (Our World in Data 2021).⁴

Az eddig vázolt elméleti megfontolásokból és kutatási eredményekből kiindulva tanulmányunkban az alábbi kutatási kérdések megválaszolását kíséreltük meg:

- K1. Jellemző-e a magyar jobboldali kormánypárt, a Fidesz szavazóira is a szélsőségesen polarizált Amerikai Egyesült Államok konzervatív önbesorolású állampolgárainak általános tudományскеpticizmusa?
- K2. Vajon fennáll-e az ideológiai és pártos polarizáció a magyar válaszadók véleményében a tudománnyal szemben egy olyan speciális téma kapcsán is, mint a Covid–19 elleni oltások?

⁴ Érdemes megjegyezni, hogy az átoltottság terén inkább a középmezőny az alsó peremén helyezkedik el Magyarország. Az EU-országok itt ábrázolt mezőnyében az utolsó 11 egyaránt posztkommunista ország; illetve, ettől nem függetlenül, a halálozási mutató is ebben az országcsoportban volt a legnagyobb; még a viszonylag jómódúbb Csehország, vagy Szlovénia sem kivétel.

ADATOK, VÁLTOZÓK, ELEMZÉSI MÓDSZER

Kutatási kérdéseinket survey vizsgálati módszerrel elemeztük. Az adatfelvétel két hullámban, a 2021. április 20–25. és a május 20–25. közötti időszakokban zajlott,⁵ önkitöltős online kérdőívek megválaszolásával. A mintavétel közösségi média alapú kérdőív segítségével és a teljes magyar weben történt. A teljes magyar weben (a Google hirdetési felületein) és a közösségi médiában történő adatfelvétel lekérdező szoftverrel, önkitöltős online kérdőíven keresztül (CAWI) történt. A minta (N=3410) reprezentatív az ország felnőtt népességére nem, életkor és régió tekintetében. Súlyozással a különböző internet- és Facebook felhasználási szokások kontrollálásra kerültek, kiegészítve ezzel a reprezentativitást biztosító súlyozási eljárásokat. Ennek során figyelembe vettük, hogy mennyi időt töltenek és mennyire aktívak a közösségi médiában a válaszadók, továbbá, hogy a különböző társadalmi csoportok milyen arányban, és milyen gyakran használják a közösségi médiát. A 3410 fős minta hibahatára az alapmegoszlások esetében legfeljebb $\pm 1,8$ százalékpont. Mindkét adatfelvétel a koronavírus-járvány harmadik, legmagasabb áldozatszámú járó hulláma utáni, fertőzöttségi adatok szempontjából nyugodtabb periódusban készült.

Az általános tudományszkepticizmussal kapcsolatos kutatási kérdésünket a kérdőívben az alábbi állítással való egyetértéssel operacionalizáltuk: *„A tudományos eredményekre való hivatkozás legtöbbször csak álca, a kutatások legtöbbször politikai és gazdasági érdekeket szolgálnak.”* A Covid-19-specifikus, hatékony vakcinák kifejlesztésével kapcsolatos bizalmat pedig az alábbi állítással való egyetértés mérte: *„A tudósok világszerte mindent megtesznek azért, hogy megfelelően kiismerjék a koronavírus természetét, és hogy hatékony vakcinát fejlesszenek a koronavírussal szemben.”*⁶

A kutatási kérdéseink megválaszolása két logisztikus regressziós modell felállításával és tesztelésével történt.⁷ A magyarázó változók értelmezésének megkönnyítése érdekében modelljeinkben 1-es indexet kaptak azok a válaszadók, akik inkább vagy teljes mértékben egyetértettek az általános tudományszkepticizmusra vonatkozó állítással és nem vagy egyáltalán nem értettek egyet a hatékony vakcinák kifejlesztésére vonatkozó állítással; 0-t pedig, ha nem vagy egyáltalán nem értettek egyet az első és inkább vagy teljes mértékben egyetértettek a második állítással. Így az 1-es érték mindkét esetben a tudománnyal kapcsolatos szkeptikus véleményt jelöli.

Az összehasonlíthatóság érdekében mindkét modellben ugyanazon magyarázó és kontroll változókat szerepeltettük, melyek három csoportra oszthatók: a válaszadók politikai irányultsága, médiafogyasztási szokásaik, illetve szocio-demográfiai jellemzőik. A kutatásunk szempontjából legfontosabb magyarázó változók a modellekben a kérdezettek ideológiai irányultságát mérik az 1-től 5-ig tartó liberális–konzervatív skálán, illetve pártpreferenciájukat, ahol is – a Magyarországon jellemző polarizált politikai helyzetből kiindulva – a kormánypárti Fidesz szavazókat hasonlítottuk össze az ellenzéki összefogás szavazóival. Kormánypártinak

5 Elemzésünkben a két adatfelvételi hullám adatait összevontan vizsgáltuk, mivel egy hónap alatt nem mutatható ki a vélemények változása még egy olyan intenzív téma esetén sem, mint amilyen a koronavírusról és a vakcinákról szóló diskurzus. A két adatfelvételi hullám eredményezte magas elemszám viszont kutatásunk megbízhatóságát erősíti.

6 Míg az első kérdés megfogalmazásakor elsősorban a korábbi klímaszkepticizmussal, valamint a tudomány politicizálódásával kapcsolatos kérdőíves gyakorlatból indultunk ki (pl. Yan–Schroeder–Stier 2021, Bolsen–Druckman 2015), a Covid-19 elleni hatékony vakcinák kifejlesztésére vonatkozó állítás megfogalmazását elsősorban az motiválta, hogy minél kevésbé lehessen mechanikusan és automatikusan megválaszolni az előző kérdésre adott válasz tükrében.

7 Mivel a függő változók mérése eredetileg 5 fokú skálán történt, modelljeink robusztusságát ordinális regressziós modellekkel is teszteltük, melyek értékeit a Függelék F1. és F2. táblázata tartalmazza.

tekintettünk mindenkit, aki arra a kérdésre, hogy „Ha csak az alábbiak közül tudna választani, akkor melyik párt, pártszövetség listájára szavazna egy most esedékes országgyűlési választás alkalmával?” a Fidesz–KDNP listáját jelölte meg. Az ellenzéki összefogás szavazója az a választó, aki e kérdésre az „Ellenzéki pártok közös listájára (DK+Momentum+Jobbik+MSZP+LMP+P)” kategóriát jelölte meg.

Mivel a tudományról, illetve a Covid–19 elleni vakcinákról kialakított percepciókban nagy szerepet játszanak a médiából szerzett információk, fontosnak tartottuk szerepeltetni a modellekben, milyen forrásokból tájékozódik a kérdezettek a koronavírusról. Ennek megfelelően a televízióból, az online hírportálokról, valamint a közösségi médiából való tájékozódást tüntettük fel mint azon a forrásokat, ahonnan a kérdezettek elsősorban tájékozódik a koronavírussal kapcsolatos hírekről, információkról. A válaszadók szocio-demográfiai tulajdonságai közül a válaszadó nemét, lakóhelyének típusát, iskolai végzettségét, életkorát, illetve anyagi helyzetének várható változását a koronavírus-válság következtében vettük figyelembe. A függő, illetve magyarázó változók legfontosabb leíró tulajdonságait az alábbi, 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat. A modellekben szerepeltetett változók leíró statisztikái

	Minimum	Maximum	Átlag	Standard eltérés
Függő változók				
A tudósok világszerte mindent megtesznek azért, hogy megfelelően kiismerjék a koronavírus természetét (0: egyetért, 1: nem ért egyet)	0,00	1,00	0,11	0,31
A tudományos eredményekre hivatkozás legtöbbször csak álca, a kutatások szinte minden esetben politikai és gazdasági érdekeket szolgálnak (0: nem ért egyet, 1: egyetért)	0,00	1,00	0,40	0,49
Politikai ideológia és pártpreferencia				
Ön inkább liberálisnak (1) vagy inkább konzervatívnak (5) gondolja magát?	1,00	5,00	3,00	1,15
Fideszre (1) vagy az ellenzéki szövetségre (0) szavazna?	0,00	1,00	0,44	0,50
Mely forrásokból tájékozódik a koronavírussal kapcsolatosan? 0: nem jelölte, 1: jelölte				
Televízió	0,00	1,00	0,51	0,50
Online hírportálok	0,00	1,00	0,64	0,48
Közösségi média	0,00	1,00	0,60	0,49
Hogyan alakult az Ön pénzügyi helyzete a következő területeken a koronavírus-járvány hatására? (-1: romlott, 0: nem változott vagy nincs, 1: javult)				
Jövedelme, bevétele	-1,00	1,00	-0,30	0,62
Megtakarítása, befektetései	-1,00	1,00	-0,24	0,62
Rezsizsámlák fizetése	-1,00	1,00	-0,25	0,51
Hitel, kölcsönök, tartásdíj fizetése	-1,00	1,00	-0,17	0,49
Család segítése	-1,00	1,00	-0,30	0,59
Szocio-demográfia				
Település nagysága	0,00	100,00	44,45	35,82
Elvégzett osztályok száma	0,00	20,00	12,32	2,66
Neme? 0: nő, 1: férfi	0,00	1,00	0,47	0,50
Életkor	17	89	47,89	16,06

Forrás: IDEA Intézet, 2021. április-május. Saját szerkesztés.

EREDMÉNYEK

A kutatási kérdések megválaszolásához kapcsolódó logisztikus modellek eredményei a 2. táblázatban láthatóak.⁸ A modellek általános magyarázóereje elfogadható. A kérdezettek ideológiai irányultsága szignifikánsan befolyásolja mind a tudományhoz való általános viszonyulásukat, mind pedig az azzal kapcsolatos bizalmat, hogy a tudomány képes-e hatékony vakcinát fejleszteni a Covid–19-cel szemben. Minél konzervatívabb egy válaszadó, annál nagyobb eséllyel szkeptikus a tudománnyal szemben általánosságban ($\text{Exp}(B)=1,286^{***}$), illetve annál kisebb eséllyel bízik a tudósok erőfeszítésében a hatékony vakcinák kifejlesztésére ($\text{Exp}(B)=1,483^{**}$). Ezzel szemben a Fidesz iránti szimpátia mindössze a tudománnyal kapcsolatos általános vélekedésre van szignifikáns hatással. Tehát a hatékony vakcinák kifejlesztése kapcsán a magyar társadalomban egyébként jelen lévő magas fokú pártos polarizáció nem figyelhető meg.

2. táblázat. Logisztikus regressziós modellek

	Általános tudományszkepticismus				Vakcinaszkepticismus			
	B	S.E.	Sig.	Exp(B)	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
Fidesz szavazó – ellenzéki szavazó	-2,18	0,29	0,000	0,113***	-0,08	0,43	0,852	0,923
Liberális – konzervatív	0,25	0,09	0,008	1,286***	0,39	0,16	0,014	1,483**
Televízió	-0,35	0,20	0,084	0,708*	-0,67	0,29	0,021	0,510**
Online hírportálok	-0,77	0,21	0,000	0,462***	-0,99	0,30	0,001	0,371***
Közösségi média	0,08	0,20	0,701	1,079	0,26	0,29	0,367	1,301
Anyagi helyzet (FAC)	-0,16	0,11	0,146	0,854	-0,68	0,18	0,000	0,506***
Település nagysága	-0,01	0,00	0,029	0,994**	0,00	0,00	0,302	1,004
Iskolázottság	-0,19	0,04	0,000	0,829***	0,04	0,06	0,481	1,042
Férfi	-0,01	0,20	0,951	0,988	0,20	0,29	0,491	1,220
Életkor	0,01	0,01	0,403	1,006	-0,02	0,01	0,108	0,984
Konstans	2,38	0,62	0,000	10,803	-2,89	0,97	0,003	0,056
-2 Log likelihood	676.164a				388.95 a			
Cox & Snell R2	0,21				0,049			
Nagelkerke R2	0,29				0,115			
A regresszióba bevont esetek száma	705				821			

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$.

Forrás: IDEA Intézet, 2021. április-május. Saját szerkesztés.

⁸ A független változók között zavaró multikollinearitás nem tapasztalható. A multikollinearitás VIF-teszt értékeit a Függelék F3. táblázata tartalmazza.

Szignifikáns összefüggés mutatkozik továbbá a koronavírusról való tájékozódási csatornák és a tudomány iránti bizalom között. Azonban míg az online hírportálokról és a televízióból való tájékozódás jelentősen növeli a tudománnyal szembeni bizalmat mind általánosságban ($\text{Exp}(B)=0,462^{***}$ illetve $\text{Exp}(B)=0,708^*$), mind a koronavírus kapcsán ($\text{Exp}(B)=0,371^{***}$ illetve $\text{Exp}(B)=0,510^{**}$), a közösségi médiából való tájékozódásnak ebben nincs szerepe. A jelenséget részben vélhetően a televíziós tartalmakban megfigyelhető kormánypárti álláspontok túlsúlya okozza (Bajomi-Lázár 2013).

A korábbi tudományos eredményekkel összezseng, hogy a szocio-demográfiai változók közül elsősorban az oktatásnak van szignifikáns szerepe abban, hogy a kérdezettek mennyire bíznak a tudományban általánosságban: minél magasabb egy válaszadó iskolai végzettsége, annál kisebb eséllyel szkeptikus a tudománnyal szemben ($\text{Exp}(B)=0,829^{***}$). Ezen túl: minél nagyobb településen lakik a kérdezett, annál kisebb eséllyel képvisel általános tudományszkeptikus álláspontot ($\text{Exp}(B)=0,994^{**}$). A hatékony vakcinák kifejlesztésével kapcsolatos véleményekben a szocio-demográfiai változóknak nincs szignifikáns szerepe. Amennyiben a válaszadó pénzügyi helyzete javult a koronavírus válság következtében, úgy kevésbé szkeptikus a vakcinák hatékonyságát illetően ($\text{Exp}(B)=0,506^{***}$).

KÖVETKEZTETÉSEK

Ahogy azt már a bevezetőben kiemeltük, a koronavírus-járvány exogén sokk hatása szerte a világon érvényesült. Egy az Amerikai Egyesült Államokhoz hasonlóan polarizált országban, mint például Magyarország, a kormány mint politikai cselekvő legfontosabb feladata az exogén hatás endogenizálása, a kontingencia és bizonytalanság csökkentése, a bizalmi környezet erősítése (Illés–Körösényi–Gyulai 2020). A magyar kormány, bár eleinte nem ismerte el a koronavírus-járvány valódi következményeit, hamar az ügy élére állt, és lett a terület egyetlen valódi ügygazdája a politikai térben. 2020 végétől elsősorban erre az egy dimenzióra, a járvány elleni átoltottság mértékének sikerére tette fel saját politikai legitimitációját. A társadalom minél magasabb átoltottságát saját politikai sikereként kommunikálta, annak ellenére, hogy az ellenzéki politikusok is az oltás felvételére biztattak.

A szélsőségesen polarizált magyar politikai környezetben nem magától értetődő azonban, hogy a magyar választók követték a COVID–19 oltásokkal kapcsolatos határozott kormányzati szándékot és akaratot. Amennyiben ugyanis a magyar jobboldali kormánypárt, a Fidesz szavazói tudományszkepticismusukban hasonlítanak az USA konzervatív önbesorolású állampolgáraihoz (Lewandowsky–Gignac–Oberauer 2013), akkor ezek a tudomány eredményeivel szembeni fenntartások jó eséllyel a vakcinákkal kapcsolatos attitűdökben is megnyilvánulhattak volna. A tudománnyal szembeni fenntartások kivetülhettek volna az oltás elutasítására, ez pedig alacsonyabb átoltottsághoz, sőt a jobboldali kormánypárt legitimitációjának csökkenéséhez vezethetett volna.

Az eredményeink azonban jóval árnyaltabb képet mutatnak. A tudománnyal és konkrétan a Covid–19 elleni vakcinával szembeni fenntartások elkülönítésére van szükség. Míg a tudományszkepticismus a Fidesz szavazóknál, valamint a konzervatív beállítódásúaknál nagyon hasonló az USA-ban leírtakhoz, vagyis a kormánypárti szavazók – akárcsak a republikánusok – inkább fenntartásokkal kezelik a tudomány vívmányait, addig a COVID–19 elleni oltással szemben finomabb a véleménystruktúra. Az a vélemény, miszerint „A tudósok világszerte mindent megtesznek azért, hogy megfelelően kiismerjék a koronavírus természetét, és hogy hatékony vakcinát fejlesszenek a koronavírussal szemben” pártpreferencia-független, vagyis a kormánypárti és az ellenzéki választók is statisztikailag hasonló arányban értenek vele egyet. Figyelemre méltó, hogy a konzervatív gondolkodásúak véleménye is némiképp módosul, és a tudományszkepticismus ellenére

a vakcinák kifejlesztésével kapcsolatos tudományos erőfeszítések elutasítása már csak 10%-os valószínűségi szinten érhető tetten. Ennek háttérében véleményünk szerint a pártos polarizáció állhat. Azaz: a kormányzat kommunikációjával való azonosulás csökkenthette szavazóik oltások iránti bizalmatlanságának mértékét.

Míg a Fidesz mint jobboldali kormánypárt a tudomány egészével kapcsolatban nem küldött világos üzeneteket, addig a koronavírus-járvány kezelése politikájuk központi elemévé vált. A valódi cselekvőként fellépő kormány intézkedései és annak erőteljes politikai kommunikációja jól dekódolhatóak voltak az őket támogatók számára: az oltás nemcsak életet ment, de a gazdaságot is, ami viszont az egyéni egzisztenciák fennmaradását segíti elő. Ennek következtében fordulhatott elő, hogy a tudományszkepticizmus és a vakcinaellenesség elváljon egymástól: a pártpreferencia egyáltalán ne befolyásolja a vakcinával kapcsolatos általános attitűdöt, és a tudományszkeptikus konzervatívok véleménye is árnyaltabbá váljon. Ezt a feltételezést támasztja alá, hogy a tájékozási forrásoknak – ezen belül is az online hírportáloknak – jelentős szerepe van az általános tudományellenesség és a vakcinák kapcsán tapasztalható szkepticizmus alakulásában.

HIVATKOZÁSOK

- Bajomi-Lázár P. (2013) The party colonisation of the media the case of Hungary. *East European Politics and Societies*, 27(1), 69–89. <http://dx.doi.org/10.1177/0888325412465085>.
- Bauer, M. W. – Petkova, K. – Boyadjieva, P. (2000) Public Knowledge of and Attitudes to Science: Alternative Measures That May End the 'Science War'. *Science, Technology, and Human Values*, 25(1), 30–51. <http://dx.doi.org/10.1177/016224390002500102>
- Bayerlein, M. – Boese, V. A. – Gates, S. – Kamin, K. – Murshed, S. M. (2021) *Populism and COVID-19: How Populist Governments (Mis) Handle the Pandemic*. Kiel Institute for the World Economy, Working Paper, No. 2192.
- Bolsen, T. – Druckman, J. N. (2015) Counteracting the politicization of science. *Journal of Communication*, 65(5), 745–769.
- Cakanlar, A. – Trudel, R. – White, K. (2020) Political Ideology and the Perceived Impact of Coronavirus Prevention Behaviors for the Self and Others. *Journal of the Association for Consumer Research*, 7(1), 36–44. <https://doi.org/10.1086/711834>
- Calvillo, D. P. – Ross, B. J. – Garcia, R. J., – Smelter, T. J. – Rutchick, A. M. (2020) Political ideology predicts perceptions of the threat of COVID-19 (and susceptibility to fake news about it). *Social Psychological and Personality Science*, 11(8), 1119–1128. <http://dx.doi.org/10.1177/1948550620940539>
- Clinton, J. – Cohen, J. – Lapinski, J. S. – Trussler, M. (2021) Partisan pandemic: How partisanship and public health concerns affect individuals' social mobility during COVID-19. *Science Advances*, 7(2), 1–7. <http://dx.doi.org/10.1126/sciadv.abd7204>
- Conway IiiIII, L. G. – Woodard, S. R. – Zubrod, A. – Chan, L. (2021) Why are conservatives less concerned about the coronavirus (COVID-19) than liberals? Comparing political, experiential, and partisan messaging explanations. *Personality and Individual Differences*, 183, 111124. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2021.111124>
- Druckman, J. N. – Klar, S. – Krupnikov, Y. – Levendusky, M. – Ryan, J. B. (2020) How Affective Polarization Shapes Americans' Political Beliefs: A Study of Response to the COVID-19 Pandemic. *Journal of Experimental Political Science*, 8(3), 223–234. <http://doi:10.1017/xps.2020.28>.
- Dunlap R. E. – McCright, A. M. – Yarosh, J. H. (2016) The Political Divide on Climate Change: Partisan Polarization Widens in the U.S. Environment. *Science and Policy for Sustainable Development*, 58(5), 4–23. <https://doi.org/10.1080/00139157.2016.1208995>
- Dunlap, R. E. – McCright, A. M. (2011) The Politicization of Climate Change and Polarization in the American Public's Views of Global Warming, 2001–2010. *The Sociological Quarterly*, 52(2), 155–194. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.2011.01198.x>
- Figueiredo, A. – Larson, H. J. – Figueiredo, A. (2021) Exploratory study of the global intent to accept COVID-19 vaccinations. *Communications Medicine*, 30(1), 1–10. <https://doi.org/10.1038/s43856-021-00027-x>
- Gauchat, G. (2012) Politicization of Science in the Public Sphere: A Study of Public Trust in the United States, 1974 to 2010. *American Sociological Review*, 77(2), 167–187. <https://doi.org/10.1177/0003122412438225>.
- Gauchat, G. (2012) Politicization of science in the public sphere: A study of public trust in the United States, 1974 to 2010. *American Sociological Review*, 77(2), 167–187. <https://doi.org/10.1177/0003122412438225>
- Gramacho, W. – Turgeon, M. – Kennedy, J. – Stabile, M. – Mundim, P. S. (2021) Political Preferences, Knowledge, and Misinformation About COVID-19: The Case of Brazil. *Frontiers in Political Science*, 3, 1–13. <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.646430>
- Hart, P. S. – Chinn, S. – Soroka, S. (2020) Politicization and polarization in COVID-19 news coverage. *Science Communication*, 42(5), 679–697. <https://doi.org/10.1177/1075547020950735>
- Havey, N. F. (2020) Partisan public health: how does political ideology influence support for COVID-19 related misinformation? *Journal of Computational Social Science*, 3(2), 319–342. <https://doi.org/10.1007/s42001-020-00089-2>
- Illés G. – Körösiényi A. – Gyulai A. (2020) Gátépitéstől az ultipartig – A természet elleni játszma endogenizálása az Orbán-rezsimben. In Körösiényi A. – Szabó A. – Böcskei B. (szerk.) *Vírusba oltott politika. Világjárvány és politikatudomány*. Budapest: TK Politikatudományi Intézet – Napvilág, 17–30.
- Jacques, P. J. – Dunlap, R. E. – Freeman, M. (2008) The organisation of denial: Conservative think tanks and environmental scepticism. *Environmental Politics*, 17(3), 349–385. <https://doi.org/10.1080/09644010802055576>
- Kates, J. – Tolbert, J. – Orgera, K. (2021) The Red/Blue Divide in COVID-19 Vaccination Rates. *Policy Watch*, szeptember 14. Elérhető: <https://www.kff.org/policy-watch/the-red-blue-divide-in-covid-19-vaccination-rates/>. [Letöltve: 2021-10-06].
- Kennedy, J. (2019) Populist politics and vaccine hesitancy in Western Europe: an analysis of national-level data. *European Journal of Public Health*, 29(3), 512–516. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckz004>
- Körösiényi A. – Illés G. – Metz R. (2017) A politikai vezetők szerepe válsághelyzetekben: fogalmi-elméleti keret és kutatási kérdések. In Körösiényi A. (szerk.) *Viharban kormányozni. Politikai vezetők válsághelyzetekben*. Budapest: MTA TK PTI, 9–45.
- Körösiényi, A. (2012) A politikai polarizáció és következményei a demokratikus elszámoltathatóságra. Magyar politika, 1990–2010. *Working Papers in Political Science*, 1. Budapest: MTA TK Politikatudományi Intézet. Elérhető: https://politikatudomany.tk.hu/uploads/files/2012_1_wp.pdf [Letöltve: 2022-04-14].

- Latkin, C. A. – Dayton, L. – Yi, G. – Colon, B. – Kong, X. (2021) Mask usage, social distancing, racial, and gender correlates of COVID-19 vaccine intentions among adults in the US. *PLOS ONE*, 16(2), e0246970. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246970>
- Lewandowsky, S. – Gignac, G. E. – Oberauer, K. (2013) Correction: The Role of Conspiracist Ideation and Worldviews in Predicting Rejection of Science. *PLOS ONE*, 10(8), 1–11. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0134773>
- Lieberoth, A. et al. (2021) Stress and worry in the 2020 coronavirus pandemic: relationships to trust and compliance with preventive measures across 48 countries in the COVIDiSTRESS global survey. *Royal Society Open Science*, 8(2). <https://doi.org/10.1098/rsos.200589>
- McCright, A. M. – Dentzman, K. – Charters, M. – Dietz, T. (2013) The influence of political ideology on trust in science. *Environmental Research Letters*, 8(4), 044029. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/8/4/044029>
- Miller, B. L. (2020) Science Denial and COVID Conspiracy Theories: Potential Neurological Mechanisms and Possible Responses. *JAMA*, 324(22), 2255–2256. <https://doi.org/10.1001/jama.2020.21332>
- Mooney, C. (2012) *The republican brain: the science of why they deny science--and reality*. John Wiley & Sons.
- Myers, C. D. (2021) No effect of partisan framing on opinions about the COVID-19 pandemic. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31(sup1), 132–144. <https://doi.org/10.1080/17457289.2021.1924747>
- Nardi, A. – Troiano, G. (2021) Vaccine hesitancy in the era of COVID-19. *Public Health*, 194, 245–251. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.02.025>
- Palonen, E. (2009) Political Polarisation and Populism in Contemporary Hungary. *Parliamentary Affairs*, 2. 62(2), 318–334. <https://doi.org/10.1093/pa/gsn048>
- Patkós V. (2015) Politikai polarizáció és gazdasági sikertelenség az európai demokráciákban. *Politikatudományi Szemle*, 26(4), 29–52.
- Patkós V. (2019) *Szekértáborharc – Eredmények a politikai megosztottság okairól és következményeiről*. Budapest: TK PTI – Napvilág.
- Policy Solutions (2021) *Koronavírus és válságkezelés – A magyarok tapasztalatai egy év után*. Budapest: Friedrich Ebert Stiftung. Elérhető: https://www.policysolutions.hu/userfiles/Policy_Solutions_Koronavirus_es_valsgkezeles.pdf. [Letöltve: 2021-12-03].
- Political Capital (2018) *Összeesküvés-elméletek, álhírek, babonák a magyar közvéleményben*. Elérhető: <https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/pc-boll-konteo-20181107.pdf>. [Letöltve: 2021-10-06].
- Wellcome Global Monitor 2018 (2019) *How does the world feel about science and health?* Elérhető: <https://wellcome.org/reports/wellcome-global-monitor/2018>. [Letöltve: 2021-10-06].
- Yan, P. – Schroeder, R. – Stier, S. (2021). Is there a link between climate change scepticism and populism? An analysis of web tracking and survey data from Europe and the US. *Information, Communication & Society*, 1–40. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1864005>

INTERNETES HIVATKOZÁSOK:

A magyarok többsége szerint az egészségügy nem kap elég támogatást a járvány megfékezésére. Euronews, 2020. március 26. Elérhető: <https://hu.euronews.com/2020/03/26/idea-a-magyarok-tobbsege-szerint-az-egeszsegugy-nem-kap-eleg-tamogatast-a-jarvany-megfekez>. [Letöltve: 2022-01-15].

A tudományban és az EU-ban bíznak azok, akik beoltatnák magukat koronavírus ellen. Azonnali, 2020. december 22. Elérhető: https://azonnali.hu/cikk/20201222_a-tudomanyban-es-az-eu-ban-biznak-azok-akik-beoltatnak-magukat-koronavirus-ellen. [Letöltve: 2022-01-15].

KSH Heti Monitor. Elérhető: <https://www.ksh.hu/heti-monitor/covid.html>. [Letöltve: 2022-01-15].

Magyarországra érkezett vakcinák típusa és mennyisége. Elérhető: <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/magyarorszagra-erkezett-vakcinak-tipusa-es-mennyisege-22> [Letöltve: 2022-01-15].

Our World in Data (2021) Elérhető: <https://ourworldindata.org/> [Letöltve: 2022-01-15].

FÜGGELÉK

F1. táblázat. Ordinális regressziós modell. Fügő változó: Általános tudományскеpticizmus

	Estimate	S. E.	Sig.	95% CI	
Általános tudományскеpticizmus=1	-1,000	0,484	0,039	-1,949	-0,051
Általános tudományскеpticizmus=2	0,149	0,483	0,758	-0,798	1,096
Általános tudományскеpticizmus=3	1,108	0,485	0,022	0,158	2,057
Általános tudományскеpticizmus=4	2,144	0,490	0,000	1,183	3,105
Anyagi helyzet (FAC)	-0,317	0,077	0,000	-0,469	-0,165
Iskolázottság	-0,098	0,026	0,000	-0,150	-0,047
Életkor	0,004	0,005	0,386	-0,005	0,013
Fidesz=0	0,984	0,198	0,000	0,595	1,373
Fidesz=1					
Lib-konz=1	-0,558	0,276	0,043	-1,098	-0,017
Lib-konz=2	0,015	0,262	0,954	-0,498	0,529
Lib-konz=3	0,515	0,221	0,019	0,083	0,948
Lib-konz=4	0,084	0,209	0,687	-0,326	0,494
Lib-konz=5					
Televízió=0	0,291	0,139	0,036	0,019	0,563
Televízió=1					
Online=0	0,329	0,148	0,027	0,038	0,620
Online=1					
Közösségi média=0	-0,198	0,137	0,148	-0,467	0,070
Közösségi média=1					
Településnagyság=0	0,736	0,194	0,000	0,355	1,117
Településnagyság=33,3	0,106	0,191	0,577	-0,267	0,480
Településnagyság=66,6	0,613	0,206	0,003	0,209	1,017
Településnagyság=100					
Férfi=0	-0,097	0,134	0,470	-0,359	0,166
Férfi=1					
Cox and Snell R2	0,201				
Nagelkerke R2	0,210				
McFadden R2	0,072				

Forrás: IDEA Intézet, 2021. április–május. Saját szerkesztés.

F2. táblázat. Ordinalis regressziós modell. Fügő változó: Vakcinaszkepticizmus.

	Estimate	S. E.	Sig.	95% CI	
Vakcinaszkepticizmus=1	0,273	0,528	0,605	-0,762	1,308
Vakcinaszkepticizmus =2	1,892	0,533	0,000	0,847	2,936
Vakcinaszkepticizmus =3	2,597	0,54	0,000	1,539	3,655
Vakcinaszkepticizmus =4	3,585	0,562	0,000	2,484	4,687
Anyagi helyzet (FAC)	-0,31	0,088	0,000	-0,481	-0,138
Iskolázottság	0,033	0,029	0,258	-0,024	0,09
Életkor	-0,013	0,005	0,009	-0,023	-0,003
Fidesz=0	0,239	0,227	0,293	-0,207	0,685
Fidesz=1					
Lib-konz=1	-0,671	0,316	0,034	-1,291	-0,052
Lib-konz=2	-1,022	0,302	0,001	-1,614	-0,429
Lib-konz=3	-0,199	0,249	0,425	-0,686	0,289
Lib-konz=4	0,116	0,219	0,598	-0,314	0,545
Lib-konz=5					
Televízió=0	0,403	0,151	0,008	0,107	0,7
Televízió=1					
Online=0	0,394	0,16	0,014	0,079	0,708
Online=1					
Közösségi média=0	-0,254	0,15	0,089	-0,548	0,039
Közösségi média=1					
Településnagyság=0	0,229	0,219	0,296	-0,201	0,659
Településnagyság=33,3	0,459	0,206	0,026	0,055	0,863
Településnagyság=66,6	0,617	0,224	0,006	0,177	1,056
Településnagyság=100					
Férfi=0	-0,214	0,146	0,141	-0,5	0,071
Férfi=1					
Cox and Snell R2	0,074				
Nagelkerke R2	0,084				
McFadden R2	0,035				

Forrás: IDEA Intézet, 2021. április–május. Saját szerkesztés.

F3. táblázat.

A regressziós modellekben szereplő független változók közötti multikollinearitást tesztelő VIF értékek

	Általános tudományскеpticizmus		Bizalom a hatékony vakcinák fejlesztése kapcsán	
	Multikollinearitást mérő statisztikák			
	Tolerancia	VIF	Tolerancia	VIF
Fidesz szavazó – ellenzéki szavazó	0,489,	2,047,	0,448,	2,234,
Liberális - konzervatív	0,610,	1,641,	0,551,	1,813,
Televízió	0,863,	1,158,	0,874,	1,144,
Online hírportálok	0,873,	1,145,	0,857,	1,166,
Közösségi média	0,939,	1,065,	0,948,	1,055,
Anyagi helyzet (FAC)	0,707,	1,415,	0,680,	1,471,
Település nagysága	0,895,	1,117,	0,904,	1,106,
Iskolázottság	0,822,	1,217,	0,814,	1,228,
Férfi	0,912,	1,096,	0,930,	1,075,
Életkor	0,866,	1,154,	0,843,	1,187,

Forrás: IDEA Intézet, 2021. április–május. Saját szerkesztés.